

IPARTÖRTÉNETI GYŰJTEMÉNY ÁLL A MOLYRÁGTA TEXTILEK HELYÉN

Interjú Népešsy Noémivel, az Óbudai Múzeum igazgatójával

1927-ben Óbudán alapították meg a főváros első hely- és településtörténeti múzeumát, melynek 1945-ös megsemmisülése után 1973-ban jött létre az Óbudai Helytörténeti Gyűjtemény. Ennek jogutódja húsz esztendeje az Óbudai Múzeum. Az intézményt és a hozzá tartozó Goldberger Textilipari Gyűjteményt, melyet 2014-ben Az Év Múzeuma-díjjal tüntettek ki, Népešsy Noémi irányítja.

Milyen út vezette az Óbudai Múzeumig?

1998-ban végeztem a miskolci egyetem történelem szakán muzeológiai specializációval. Friss diplomásként egy belvárosi antikvitás üzletben, illetve képerkedésben találtam munkát.

Mint történész-muzeológus?

Mint eladó. Egy galériában, a Párizsi utcában, ahol viszonylag alacsony nivójú képzőművészeti és iparművészeti alkotásokat árultak. Halódott az egész. Az Aradi utca környékén volt a tulajnak egy méteráru- és textilkereskedése is, és engem beosztott oda méteráru eladónak. Ott találkoztam egy idősebb úrral, aki korábban a Panyovában (Pamutnyomóipari Vállalat) volt textiles mérnök. Igazi óbudai lokálpatrióta volt, azt is tőle tudtam meg, hogy a Kun Zsigmond Lakásmúzeumban, amely az Óbudai Múzeum fiáléjaként működött, akad egy üres állás. Jelentkeztem, szerencsével jártam. Először megbízott muzeológus lettem Óbudán, majd 2000-tól törté-

nész-muzeológusi állást kaptam. Időközben elvégeztem az Általános Vállalkozási Főiskola közgazdász szakát is. Miután 2006-ban Bús Balázst megválasztották polgármesternek, felajánlotta, hogy legyek az önkormányzat kulturális referense. Akkor készítettük elő a kerületi kulturális élet öt éves stratégiáját, amelyben a fő hangsúly az egész rendszer racionalizálásán volt. 2008 nyarán visszakerültem a múzeumba: az Óbudai Múzeum és Könyvtár öszszeszevont intézményének szakmai igazgatója lettem. Akkor vághattam bele abba a munkába, amihez már tíz évvel ezelőtt hozzá szerettem volna kezdeni. A múzeum és a könyvtár 2012. januári kettéválása óta igazgatóként vezetem az Óbudai Múzeumot.

Hogy került a képbe a Goldberger?

Már 1992-től létezett a Textilmúzeum a Lajos utcában, melyet a Textilmúzeum Alapítvány működtetett. Hozzájuk tartozott akkoriban a pápai Kékfestő Múzeum is. Egyre nehezebb feltételek mellett egészen 2010-ig tudták finanszírozni a tevékenységüket, de akkorra már csak

FOTÓK: SZÁSZ MARCELL

egyetlenegy alkalmazott küzdött az árral. Tényleg emberfeletti erőfeszítéssel próbálta a gyűjteményt egyben tartani, de a forráshiánnyal nem tudtak megbirkózni. Az alapítvány képviselői 2011-ben keresték fel polgármester urat, és felajánlották ajándékba az önkormányzatnak a gyűjteményt, valamint a múzeum épületét. Végigfuttattuk a minisztériumon és az önkormányzaton a szükséges jogi lépéseket, és 2012. január 1-től az Óbudai Múzeum filiáléja lett a volt Textilmúzeum, Goldberger Textilipari Gyűjtemény néven.

Milyen állapotban volt akkor az Óbudai Múzeum?

Az Óbudai Múzeumban addigra lezajlott egy teljes átalakítás, megfelelő pályára állítottam a teljes múzeumi munkát, 2009-ben kitaláltuk az új állandó kiállítás koncepcióját, 2010-ben pályáztunk a megvalósításra, és nyertünk 19 millió forintot. Álmodtunk hozzá egy új bejáratot múzeumi bolttal, kávézóval, aminek a kialakítását már az önkormányzat finanszírozta. Tehát 2012-re állt a

kiállítás és a teljesen átalakított múzeum, ahol végre elkezdődött a komolyabb, tudományos tevékenység is.

Mit akartak megmutatni Óbudáról?

A kiállítás címe: Óbuda – egy város három arca lett. Bár Óbuda története négy nagyon jelentős történelmi korszakra bontható, ebből az egyiknek, a római kornak már létezik egy saját múzeuma. A város jelentős középkori történetéről viszont kevesen tudnak, hiszen a török hódítás miatt alig maradt belőle valami, ezért úgy gondoltuk, hogy ezt kell itt helyben bemutatnunk. Ez lett tehát az első arc. Utána jött a Zichy-korszak, a sváb betelepítés, majd az egészen a XX. század közepéig tartó, kicsit mezővárosias jellegű Óbuda-kép, amit sokan ismernek, és máig nosztalgiával emlegetnek. Ennek a korszaknak a szanálás vetett véget. Ez volt a második arc. A harmadik a lakótelepi építkezések és a lakótelepi világ által meghatározott terület története. Ezeket bontottuk kisebb tematikus egységekre, és tulajdonképpen ezek alapján épült fel a kiállítás.

FOTÓ: SÁROSPATAKI GYÖRGYI

Mit tett hozzá mindehhez a Goldberger?

A Golival kaptunk ajándékba egy múzeumot, de nem tudtuk, mi van a csomagban. Amikor kibontottuk, láttuk, hogy van benne egy erőteljesen pusztuló műtárgyállomány és egy borzalmasan rossz állapotban lévő épület, ami már másfél évtizede állt ott nyitott födémmel, hiányzó nyílászárókkal.

Miből állt a gyűjtemény? Mik voltak a tárgyak?

Elvileg a magyar textilipar ipartörténelmi anyaga lett volna, de az a textilipari gépállomány, amit körülbelül a '60-as évektől gyűjtöttek az iparúhoz kapcsolódó szakemberek, egy törökbálinti raktárban elpusztult, szinte egy az egyben szétlopták. Egy szemtanú mesélte el nekem, hogy 1991–92-ben szállították el a gépeket Törökbálintra. Amikor legközelebb kimentek ellenőrizni a körülményeket, még nagyjából minden meg is volt. A második alkalomra azonban már a fémek jelentős része eltűnt, a

harmadik látogatáskor pedig már az épületnek is csak a váza állt, a többit elvitték a méhbe. Ez az anyag pótolhatatlan. Magyarországon megszűnt a textilipar, ezek a gépek beszerezhetetlenek, múzeumi körülmények között pedig rekonstruálhatatlanok. Tehát ez a része a gyűjteménynek odaveszett.

Maradtak a textilek?

Sajnos azok jelentős része is károsodott, hiszen műtárgyvédelem nélküli körülmények között tárolták őket. Rengeteg textil- és papíralapú anyag konkrétan szétmállott, elpenészesedett, molyrágta volt. Nagyon sok mindent le kellett selejtezni. Ráadásul a használható rész sem mutatott koherenciát. Voltak a textiliparhoz oldalágon kapcsolódó tárgyak, néhány vasaló, varrógépek, ma már nem létező gyárak mintakönyvei, dokumentumai, illetve a Centrál Mosodák néhány anyaga. Ráadásul mindez szakmai feldolgozás nélkül – alig volt valami rendesen nyilvántartva, nem tudtunk mire építkezni. Ki kellett hát

találunk egy olyan témát, ami önálló kutatáson alapul, szoros kapcsolatban áll a textiliparral és Óbudával. Így döntöttük el, hogy a Goldberger gyár történetét dolgozzuk fel és mutatjuk be egy állandó kiállításon. Az épület felújítása után kezdődött az állandó kiállítás megépítése, ami 2013. szeptember elején nyílt meg.

Mi volt meg a kiállítás anyagából, és mit kellett máshonnan megszerezni?

A Goldbergerrel kapcsolatban levéltári, könyvtári, egyéb más múzeumban történő kutatásokat végeztünk, és nagyon szépen összeállt a gyár története. Találtunk eredeti dokumentumokat és olyan textileket is, amelyek a Goldbergerből származtak. Maradt a múzeumban egy perrotin gép is.

Az miféle masina?

Egy olyan szerkezet, ami gépesítette a kékfestést. A gyár ugyanis kékfestő műhelyként indult, majd egy jó 150

éves lineáris fejlődés során jutott el a két világháború között világhírnévig, amelyet az államosítás utáni körülbelül 50 éves hattyúdál zárt le. Tehát ez a szerkezet megvolt a múzeum gyűjteményében. Ha nem is a Goldbergerből, de ugyanaz a típus, amit itt használtak. Volt egy szövőgépünk is, de nagyon sok textilt, kékfestő anyagot, viseletet kölcsönöznünk kellett. Elmentünk tanulmányozni a kékfestés folyamatát a Győri Kékfestő Műhelybe. Jártunk Pécsen is, ahonnan rengeteg nyomódúcot tudtunk kölcsönözni. A Néprajzi Múzeumból gyönyörű lakástextileket kaptunk a XIX–XX. század fordulójáról. Nagyon fontos elemei a kiállításnak az interaktív elemek, amelyeket nélkülözhetetlennek tartok egy korszerű kiállításban. Olyan technikákat, módszereket használunk, amelyek abban segítik a látogatót, hogy megértsék a textilnyomás bonyolult folyamatát, hiszen ilyet ma már idehaza élőben nem láthatnak.

A Goldberger Leó életéről szóló könyvet is a múzeum adta ki?

Guba Ildikó kutatta ezt a témát, és a kézirattal megke- resett minket. A múzeum szívesen vállalta a kiadói szerepet, hiszen Goldberger Leó irányítása alatt lett a gyár világhírű. A híres gyáros eredetileg ügyvédnek készült, Lipcsében tanult jogot. Sorsszerűen kényszerült a gyár vezetésére, amikor a bátyja, akit eleve oda szántak, és mérnöknek, kémikusnak tanították, váratlanul meghalt. Kiderült, hogy Goldberger Leó zseni, olyan ember, aki nemcsak a magyar textilipart látta át tökéletesen, hanem világviszonylatban is érezte a trendeket, tudta, hogy merre érdemes mozdulni. Innovatív szemléletű, kísérletező ember volt, aki egy német alapanyagot felhasználva hozott létre egy olyan műselymet, ami világhírnév tette az óbudai gyárat. A magyar gazdasági és politikai élet vezető személyisége volt a két világháború között. Ennek elle-

„Kiderült, hogy Goldberger Leó zseni, olyan ember, aki nemcsak a magyar textilipart látta át tökéletesen, hanem világviszonylatban is érezte a trendeket, tudta, hogy merre érdemes mozdulni.”

nére hiába vallotta magát ízig-vérig magyarnak, hiába tartozott a kormányzó közvetlen baráti köréhez, 1944-ben nem tudta megmenteni senki, Mauthausenben halt meg 1945. május 5-én. Végtelenül szomorú történet ez. Az államosítás után, a Rákosi-érában lezüllesztették a gyárat a magyar könnyűiparral egyetemben. Megdöb-

bentő, hogy 1983-ban szerelték le az utolsó gépet, amit még Goldberger Leó apja vásárolt a századfordulón.

A gyár szocialista évtizedeit is feldolgozza a kiállítás.

Igen, ez egy megkerülhetetlen korszak. Közreadtunk felhívá-

sokat, újságokban kerestünk adatközlőket, fotókat gyűjtöttünk. Sokan jelentkeztek, hoztak textileket, képeket, információkat. Többségük számára ez volt a gyár leg-szebb korszaka. Ők azt látták, hogy 1963-tól elkezdődött

egy technológiai fejlesztés, a gyár szárnyalt, a KGST-piacon nagyon kelendők voltak az itt készült textilek. Mindenki arról mesélt, hogy akkoriban rettenetesen jó közösség volt a Goliban, nagyon szerettek ott dolgozni.

Megnyitása után komoly sikert aratott az új múzeum.

Valóban, 2013 szeptemberében nyílt meg, és 2014-ben elnyertük az Év Múzeuma-díjat. Az viszont teljesen váratlanul jött, hogy nekem ítéltek oda a MúzeumCafé Díjat a múzeum korszerű, izgalmas és példamutató kiállításának létrehozásáért. Abszolút sikeres volt a munkánk. Két nagyon komoly díjat nyertünk vele, és azóta is nemzetközi színvonalú kiállításokként emlegetik.

Hogyan tovább?

Jelenleg nincs időszaki kiállítóterünk a Goliban, ami nagyban behatárolja a múzeum lehetőségeit. Ezen az emelet átépítése segítené, kinyitná a vertikumot, ott nagyszerű dolgokat lehetne csinálni. Most a múzeumpedagógia, a tanfolyamok és különféle rendezvények jelentik az alaphasznosítást, amelyek igen népszerűek. Hatalmas jövőbeli munka lesz a gyűjtemény szakmai rendbetétele is – ha ezzel elkészülünk, akkor alakíthatjuk ki a gyűjteményelemzésre épülő hosszú távú stratégiát.

Az Óbudai Múzeumban fontos fejlesztések is folynak.

Rendelkezik a múzeum egy játékgyűjteménnyel, amelyben a XIX. század hetvenes éveinek közepétől a közelmúltig sorakoznak a klasszikus játékok, a századfordulós babáktól a pedálos Moszkvicsig. Régóta lobbiztunk azért, hogy ezekben a látogatók is gyönyörködhesseken, hiszen az egész fővárosban nincsen ilyen témájú állandó kiállítás. Az is szembetűnő, hogy amikor valahol időszaki kiállítást rendeznek játék témában, annak mindig hatalmas sajtója van, hiszen ezt a tematikát imádják az emberek. Miért is ne használnánk ki, hogy nekünk van egy ilyen gyűjteményünk, miért ne hozzunk ide évenként

esetleg tízezer embert, hogy a játékgyűjteményünket megnézzék? Nemrég elköltöztünk mellőlünk a vagyongazdálkodó, és megkaptuk a helyüket, így lehetőség nyílt arra, hogy végre megcsináljuk a kiállítást. Júniusban nyitjuk meg. Itt is lesznek majd olyan interaktív elemek, amelyek segítségével a látogatók kézzel fogható közelségbe kerülhetnek a tárgyakkal, a témával. Abban is bízunk, hogy sok látogatónak feltűnik majd, hogy itt nemcsak kuriózumok vannak, hanem olyan tárgyak is, amelyeket jól ismernek saját gyermekkorukból. Reméljük, hogy miután néhányan közülük rájönnek, hogy ilyen nekik is van, vagy esetleg a sorozatból a következő ott lapul a padláson, akkor behozzák hozzánk, vagy legalább mesélnek róla egy saját sztorit.

A játékkiállításon kívül van még nagyszabású tervük?

Régóta lóg a levegőben a Zichy-kastély északi szárnyának kérdése. Oda egy kortárs művészeti központ alapkonceptióját dolgoztuk ki. Megfelelő anyagi források segítségével kiválóan használható épületté lehet tenni ezt a jelenleg elhanyagolt, de csodás adottságú helyszínt. Konceptiónk megvalósulásával egy páratlan kortárs központ jöhetne létre Óbuda szívében az Esernyős kortárs galériájával, a Kassák Múzeummal, a Vasarely Múzeummal és a Budapest Galériával együtt.

Már most sem túlzás az óbudai múzeumi negyed megnevezés.

Egyáltalán nem. Kilenc muzeális intézmény és két galéria látogatható itt egymáshoz igen közel. A közelben működik a Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum is, ami nemcsak kuriózum, de számos kapcsolódási pontja is van az óbudai gasztronómiához. Közös imázsépítés kellene az egész területre, hiszen tematikusan tökéletesen felépíthető egy kortárs művészeti és egy történelmi vonal is.